

Вихід Італії з ініціативи «Один пояс один шлях»

Віктор Замятін,
директор політико-правових програм Центру Разумкова

Василь Юрчишин,
директор економічних програм Центру Разумкова

Наприкінці 2023 року залишилась малопоміченою подія, яка може покласти початок значним змінам у геополітичних і гео економічних процесах. Італія офіційно оголосила про вихід з китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) (Ініціативи), припинивши дію Меморандуму про взаєморозуміння між Італією і Китаєм (Меморандуму), яким визначалась участь країни в Ініціативі. За відсутності такої декларації про вихід до кінця грудня, дія Меморандуму була б автоматично з березня 2024 р. продовжена ще на п'ять років¹. Вірогідно, сторони намагалися і доклали зусиль зробити «розлучення» тихим, без надмірних конфронтацій, без гучних взаємних докорів, чим і пояснюється досить спокійне (без сенсаційного ажіотажу) публічне сприйняття.

Вказане «розлучення» фактично означає прикриття вказаної Ініціативи (принаймні у її висхідному варіанті) у Європі, а також початок процесів реформатування відносин провідних країн Євросоюзу з Китаєм. Якщо ж згадати про вихід у 2022 р. Литви з Економічного форуму «16+1» (ініційованого також Китаєм), то є підставити говорити про зміну ставлення країн ЄС до економічної експансії Китаю.

Значимість події не слід недооцінювати. Рішення уряду Джорджи Мелоні про вихід з цієї ініціативи було прийнято напередодні початку річного головування Італії в «групі семи» (G7), і таким чином, воно вказує щонайменше на два чинники: як на зміну позиції «сімки» у політиці стосовно відносин з Китаєм, так і на амбіції власне Італії та прем'єр-міністра Мелоні, яка чітко дає зрозуміти, що її амбіції полягають у виході на значно важливіші ролі Риму на глобальній шахівниці. Це, зокрема, стосується і безумовної підтримки Італії боротьби України проти російської агресії, що вирізняє Мелоні як від її італійських соратників, так і від європейських правих штибу Орбана (з яким вона підтримує тісні відносини).

Історія сприйняття. Нагадаємо, Меморандум про взаєморозуміння між Італією і Китаєм був підписаний у березні 2019 р. і мав відверто політичний підтекст. З одного Італії, її керівництво сподівалося отримати вигоду від міжнародних інвестицій Китаю, а також розширити експортні можливості і отримати ширший доступ до динамічного китайського внутрішнього ринку. З боку Китаю, це підтверджувало підвищення, зокрема, трансконтинентальної значимості Ініціативи, а також, загалом, покращення глобального іміджу Китаю, як інфраструктурного та інтеграційного лідера сучасності².

Однак, швидко виявилось, що США і ЄС зовсім по іншому сприйняли такий неузгоджений (Італією з партнерськими країнами) політичний крок. Якщо наміри Китаю були досить зрозумілими – по-перше, через одну з найбільших європейських економік отримати важелі входження ще у політичне середовище Євросоюзу, і по друге – обмежити глобальний політичний та економічний вплив США на ЄС, то для Італії вказаний крок отримав вельми негативне сприйняття.

---

¹ Insisa A. Timing Is Everything: Italy Withdraws from the Belt and Road Initiative. – <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/timing-everything-italy-withdraws-belt-and-road-initiative>.
Павлиш О. Італія вийшла з китайської торговельної ініціативи «Один пояс, один шлях». – <https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/6/707413/>.

² Mazzocco I., Palazzi A.L. Italy Withdraws from China's Belt and Road Initiative. – <https://www.csis.org/analysis/italy-withdraws-chinas-belt-and-road-initiative>

Звичайно, вагому роль відігравав і історичний контекст. Слід мати на увазі, що у другій половині 2010-х років Італію переслідували економічні негаразди – фіскальні дисбаланси, падіння інвестицій, зниження продуктивності, неконтрольовані міграційні хвилі з Азії та Африки. Тодішнє керівництво не бачило іншого шляху як домогтися (навіть сумнівними заходами) більшого фінансування з ресурсів ЄС. Вступаючи в конфронтацію з ЄС та його ключовими державами-донорами, італійський уряд хотів продемонструвати альтернативи (свободи дій у спрямованості на Китай) отримання ресурсів, якщо Брюссель «не увійде в положення» Італії.

Однак, час був обраний «не вдало». По-перше, у той період Китай проводив торговельну та інвестиційну експансію у ЄС, що далеко не всім подобалося, а радше викликало занепокоєння надмірною активністю. По-друге – розширювалось торговельне протистояння між США і Китаєм, а також почали виникати суперечності між США і Євросоюзом. В таких умовах, керівництво ЄС вбачало найвагомим завданням підтримку конструктивної взаємодії із США при обережному ставленні до Китаю. Тому намагання Італії «розіграти китайську карту» було сприйнято у більшості країн ЄС вкрай негативно і завдало серйозної шкоди внутрішньому та міжнародному сприйняттю Меморандуму як такого загалом. Тому, вказаний документ не міг мати довгу результативну перспективу.

Що й підтвердилося. Майбутня прем'єрка Мелоні та її партія з самого початку послідовно виступали проти Меморандуму, що, крім іншого, було пов'язане з усвідомленою необхідністю зміцнити позиції партії як надійного партнера США, у т.ч. підтримці України (ще до перемоги на виборах). А одразу після перемоги Мелоні назвала рішення попереднього уряду стосовно Меморандуму «серйозною помилкою» і заявила, що має намір вийти з організації³.

Більше того, останнім часом відбулося, з одного боку, зміцненням трансатлантичних відносин, з іншого – більш насторожене і обережне ставлення до намірів і декларацій Китаю, що значною мірою зумовлено його проросійським «нейтралітетом» у ставленні до російсько-української війни.

До речі, ситуація із спробою окремої країни отримати додаткові вигоди від Брюсселю певним чином повторюється. Прем'єр Угорщини намагається розіграти свою «комбінацію» для отримання ширшого фінансування від ЄС, перешкоджаючи наближенню України до ЄС, а також фінансової допомоги для протидії російському загарбнику. «Не помічаючи» зміну настроїв у ЄС порівняно з періодом початку агресії, коли сам ЄС був приголомшений російським нападом. Тому, є підстави очікувати, що нинішні політичні «гравці» матимуть подібну результативність конфронтаційних дій.

Економічні зсуви. Зміна політичних настроїв відбувалась також внаслідок відсутності відчутних економічних вигод для Італії від членства в Ініціативі. Можливо, результативність була б дещо іншою, якби не коронавірусний напад, який зруйнував багато задумів і проєктів. Також можливо могло йтися про краще взаєморозуміння між Євросоюзом і Китаєм, а тому й підтримці економічної активності, якби позиція Китаю по допомозі Україні сприймалася демократичними країнами.

У будь-якому випадку, торговельні відносини між двома країнами виявилися зовсім не такими як очікувалося в Італії. Хоча експорт італійських товарів до Китаю дещо зріс, одна його обсяг складає малу частку загального італійського експорту, головними напрямками для якого залишаються великі європейські економіки і США. Водночас, упродовж періоду дії Меморандуму імпорту Італії з Китаю зростає набагато вищими темпами порівняно з експортом

---

³ Павлиш О. Італія вийшла з китайської торговельної ініціативи «Один пояс, один шлях». – <https://www.epravda.com.ua/news/2023/12/6/707413/>

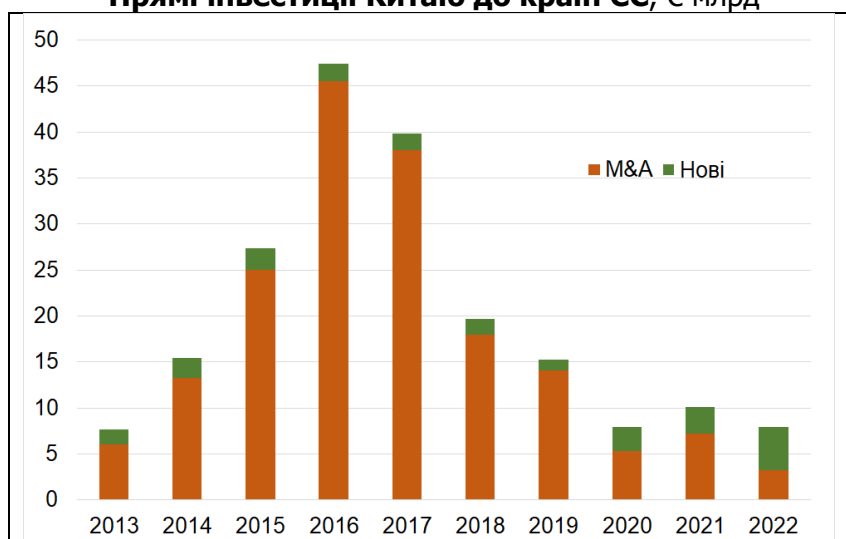
Італії до Китаю, що означало суттєве нарощування торговельного дефіциту для Італії (таблиця «Головні торговельні партнери Італії 2022»⁴)

Поряд з цим, відбувалися помітні зсуви в китайських інвестиційних потоках. У середині 2010-х років інвестори надавали помітну перевагу злиттям і поглинанням – купівлі успішної європейської компанії, переслідуючи мету отримати доступ до використовуваних технологій і прав інтелектуальної власності, налагоджених ринків поставок і збуту, наявної клієнтської бази та ін. (діаграма «Прямі інвестиції Китаю до країн ЄС»⁵).

Головні торговельні партнери Італії 2022

Експорт		Імпорт	
Загальний обсяг,	\$686 млрд	Загальний обсяг,	\$737 млрд
Німеччина	12,7%	Німеччина	13,9%
США	10,7%	Китай	8,9%
Франція	10,2%	Франція	7,4%
... Китай	2,7%	Нідерланди	5,6%

Прямі інвестиції Китаю до країн ЄС, € млрд

Однак, з року в рік китайські інвестиції зіштовхувались з новими ускладненнями, у т.ч. зумовленими питаннями європейської безпеки, а з тим і допуску до володіння іноземцями певних активів. Так, вже наприкінці 2010-х років уряд Італії не надавав дозволу інвесторам з «третіх країн» на інвестиції у стратегічні сектори країни. Хоча формально такі обмеження стосувались всіх «третіх» (крім ЄС) країн, однак під особливим контролем перебували китайські інвестиції. Що, до речі, також розмивало економічне підґрунтя Меморандуму.

Звернемо увагу, що 2022 р. у контексті китайсько-італійського економічного співробітництва виявився взагалі невдалим. Так інвестиції Китаю до ЄС впали до €7,9 млрд, що на 22% менше, ніж у попередньому році, і є найнижчим показником майже за десятиліття (відповідно, відбувся обвал інвестицій до Китаю). При цьому, нові інвестиції (завдяки будівництву заводів з виробництва акумуляторів для електромобілів) випередили вперше з 2008 р. обсяги злиттів і поглинань. Поряд з цим, десять із шістнадцяти укладених інвестиційних угод, не змогли бути завершені в технологічному та інфраструктурному секторах, головним чином через

⁴ Italy Trade Data. – <https://tradedata.pro/europe-trade-data/italy-import-export-data/?year=2022&flow=export&depth=hs2>

⁵ Kratz A. Chinese FDI in Europe: 2022 Update. – <https://rhg.com/research/chinese-fdi-in-europe-2022-update/>.

заперечення, висунуті національними органами влади Данії, Німеччини, Італії та Великої Британії⁶.

Низхідна траєкторія китайських інвестицій у ЄС у поєднанні з появою більш жорстких механізмів їх перевірки, а також відсутність інституційної підтримки (нехай лише у форматі Меморандуму) може суттєво послабити привабливість розширення китайсько-італійських відносин. Водночас, є підстави стверджувати, що й інші європейські країни (переважно це країни Центральної та Східної Європи, які підписали подібні меморандуми) змінять стратегічні уподобання у частині китайських інвестицій.

Наслідки для євросолідарності. Рішення Італії про вихід з Ініціативи має низку важливих трансатлантичних і глобальних наслідків. *По-перше*, це рішення підтверджує, з одного боку, відновлення і зміцнення трансатлантичних відносин між США і ЄС, а також узгодженість провідних європейських і американських країн стосовно політики Китаю. З іншого – демонструє, що Італія залишається одним з провідних членів НАТО, особливо з врахуванням посилення занепокоєння у Європі і світі безпекою і політичною напруженістю, яка виходить з автократичних країн. Важливо, що такий сигнал прийшов саме з Італії, яка певний час також була прихильницею «стратегічної автономії Європи».

По-друге, вихід Італії з Ініціативи є символічним сигналом для Китаю та інших країн про те, що часи, коли було можливим використання економічної експансії задля завоювання стратегічних ніш у країнах західної демократії, минають. А політика США досягнення економічної безпеки, у т.ч. НЕдопуску «третіх країн» у стратегічні сфери і галузі, дедалі більше підтримуватиметься країнами ЄС. Це вкрай важливий аспект, оскільки Ініціатива є частиною ширшого стратегічного проєкту Китаю – Глобальної ініціативи розвитку (Global Development Initiative – GDI⁷), яка має на меті не лише економічну експансію, а й просування китайського підходу системи державного управління у всьому світі⁸.

По-третє, рішення Італії у період гострих дискусій про шляхи стратегічного розвитку засвідчує, що євроскептицизм суттєво послабив свої позиції і популярність у країнах ЄС. Сьогодні позиція маргінально зорієнтованих політиків, лідерів, які займають конформістські позиції у питаннях війни і миру, свободи і демократії, людських цінностей і партнерської допомоги викликає принаймні роздратування, а то й зневагу.

Разом з тим, важливим було б позначити кілька моментів, які мають прямий чи опосередкований зв'язок з рішенням італійського уряду, щодо перегляду стратегії відносин з Китаєм.

По-перше, це рішення було прийнято після року каденції правого уряду, очолюваного першою в історії країни жінкою. Джорджа Мелоні є лідером партії «Брати Італії», яка вважається праворадикальною. Під час виборчої кампанії Мелоні робила акценти на підтримці традиційних цінностей, традиційної сім'ї і на тому, що Італія не повинна бути другорядною країною.

Італійські праві, насамперед, покійний Берлусконі, а також члени чинного кабінету Мелоні, такі як заступник голови Ради міністрів Сальвіні чи міністр закордонних справ чинного уряду Таяні, відзначалися раніше демонстративною любов'ю до Путіна і Росії, та й сама Мелоні була противницею запровадження жорстких санкцій проти Росії після початку агресії 2014 р. Однак широкомасштабна російська війна проти України змінила не лише риторику, але й практичні підходи італійських правих.

⁶ Mulrenan S. International trade: China-Europe investment disrupted as EU countries tighten FDI regimes. – <https://www.ibanet.org/china-europe-investment-disrupted-as-EU-countries-tighten-FDI-regimes>

⁷ Global Development Initiative injects strong impetus into global poverty reduction cause: official. – <https://english.www.gov.cn/news/202309/26/>.

⁸ Mazzocco I., Palazzi A.L. Italy Withdraws from China's Belt and Road Initiative. – <https://www.csis.org/analysis/italy-withdraws-chinas-belt-and-road-initiative>

Варто відзначити, що для Мелоні підтримка України є одним з наріжних елементів її зовнішньої політики, і ця підтримка полягає не лише в численних заявах, але й у практичних діях: зокрема, Україна вже отримала сучасні комплекси ППО SAMP/T-МАНВА, Spada, Skyguard, зараз ідеться про направлення вже восьмого італійського пакету допомоги. Італія заявила про бажання взяти участь у відбудові Одеси.

Така позиція очевидно спрямована на загальне підвищення ролі Італії у європейських і світових справах. При цьому варто зауважити, що якщо сьогодні політичні позиції Мелоні всередині країни є достатньо міцними, то про стан економіки такого сказати не можна. Відмова від Ініціативи була б неможливою без впевненості Мелоні у своїй підтримці, і разом з тим, це те, що опоненти можуть використати проти неї за першої ж нагоди.

Надання Україні зброї, на чому часто наполягає Мелоні, не надто популярна річ в італійському суспільстві, де десятиліттями культивувалася ідея дружби з Москвою і вигідності торгівлі з нею. Мелоні виявилася винятком сучасного європейського правого мейнстріму, і можливо, вона зможе стати першим провісником змін у цьому мейнстрімі, де сьогодні провідні ролі відіграють такі постаті, як Ле Пен і Орбан.

Для майбутнього Європи, як і для європейських прагнень України це безумовний плюс. Однак, як завжди, ситуація потребує дуже уважних підходів і оцінки можливостей.

Ще раз підкреслимо, що європейська демократична консолідація найбільш чітко проявилася через ставлення до подій в Україні. Своєю чергою, саме український досвід протидії загарбнику⁹ слугує вагомим підтвердженням неприйнятності реальною демократичною спільнотою агресії великих автократичних країн.

---

⁹ V.Yurchyshyn. Challenges for the Next Stage of Globalisation: The Factor of Ukraine. – <https://worldfinancialreview.com/challenges-for-the-next-stage-of-globalisation-the-factor-of-ukraine/>